

Hølen hjerte: Det lille torget med butikken, Skøyens Eft., er sentrum i Hølen. Alle i landsbyen eier litt av butikken. Før i tida gikk hovedveien mellom Oslo og Moss over torget og videre over elva.

Annerledeslandet: - Hølen er en snodig landsby, ulikt alt annet. Hvis jeg først skal bo på landet, er dette stedet, sier keramiker Ole Martin Skaug. Han bor med kone og to barn i en gammel sveitservilla.

Teaterfamilie: Stylter og digre masker er dagligdags for Ask (3) og Emil (7). Mamma Silje Martens og pappa Ole Thomas Borud Evensen driver Bifrost - Hølen Regnbueteater.

«Det finnes alltid noen med ei motorsag, en traktor, gravemaskin eller syskrin.»

Tor Åge Bringsværd

DET FØRSTE DU møter i Hølen, tre kvarters kjøring fra Oslo, er butikken. Skøiens Eftf. ligger på det lille torget der bussen stopper. Like over ruver brua der jernbanen dundret inntil 1996. Rundt torget ligger hvite og pastellfargede hus hvor det har vært skole, skjenkestue og pensjonat med berømte forfattere som Sigrid Undset på hybel. I Hølen har de ikke bare julegater hvert år – de har også felles julekalender på torget. Gjennom idyllen flyter elva Såna. Trærne bøyer seg over vannet, endene svømmer i maleriske formasjoner eller tripper foran hus bygd av skipsredere og tømmerbaroner.

En gang hadde Hølen bystatus og var skatteparadis. I dag kjennetegnes Hølen av dugnadsånd og energi. Da butikken ble lagt ned midt på 90-tal-

let, kjøpte de 300 innbyggerne like godt en bit hver og drev videre. Da biblioteket skulle stenge, overtok de samlingen, lagde en stiftelse og startet bokkafé. Til og med poststemplet sitt har de fått fredet.

– Folk her klarer det utrolige, sier innbygger og forfatter Tor Åge Bringsværd.

– De kunne ha sutret over å bli glemt. I stedet gjør de noe. Det finnes alltid noen med ei motorsag, en traktor, gravemaskin eller syskrin. Måten butikken ble reddet på er selve symbolet på handlekraften.

Og det er nettopp samholdet som er spesielt for Hølen. Deretter kommer husene og naturen. Hølen er ikke noen utflytende bygd, men derimot et veldefinert sted med stolthet, lands-

byfølelse og historisk sus.

I ET NYOPPUSSET sveitserhus fra 1917 i øvre Hølen, et par hundre meter fra butikken, bor keramiker Ole Martin Skaug sammen med kona Ragnhild Borgerud (33), Oscar (7) og Oda (2). De ble fristet med hus, atelier og stor hage av Ragnhilds mor for åtte år siden.

– Hølen er en snodig landsby, ulikt alt annet. Hvis jeg først skal bo på landet, er dette stedet, sier Skaug.

Keramikerens skrekk er byggefelt hvor alle er 35,2 år og jobber med salg.

– Folk blir altfor like sånne steder, sier han.

- JEG TROR JEG er forelska i Hølen, sier Silje Martens (31).

I et rødt trehus som roper velkom-

men bor hun sammen med Ole Thomas Borud Evensen (30) og to barn. De byr på te i store keramikopper og bjørnebær fra hagen. Her spankulerer tre høner, ungene går på stylter i gata og hele familien får drive med det hjertet er fylt med: teater.

Det var da Silje leste om samholdet i Hølen i ei bok av Tor Åge Bringsværd, hun ble fristet. Hun og Ole Thomas fant et oppussingsobjekt, flyttet hit og fikk Emil (7) og Ask (3). Paret regnes blant de nye ildsjelene i Hølen. De jobber begge med med barne- og ungdomsarbeid i kommunen. Samtidig driver de Bifrost - Hølen Regnbueteater.

SELV OM HØLEN ligger langs E6 mellom Son og Vestby, er det vanskelig å

Idyll: Hvite hus bygd av tømmerbaroner og skipsredere vitner om tida da Hølen var skatteparadis i Norge. Store trær lener seg utover elva. Hølen er en hemmelig idyll, bare tre kvarter fra Oslo.

«Noe måtte gjøres. Vi lagde et drømmebilde av Hølen, en slags visjon, og gikk i gang.»

Steinar B. Hansen, politiker

finne fram til landsbyen.

– Jeg tror de har tenkt å glemme Hølen, sier Helge Holter (83), kjent som Hølen levende hukommelse.

– Vi har mast oss til et skilt fra E6. Men det står altfor langt sør, sier han. Holter husker da Hølen lå sentralt på hovedveien mellom Oslo og Moss, den gang han bare kunne gå opp bakken til stoppestedet for toget – og gå av på Nationaltheatret.

I huset der Holter vokste opp, ligger den nye kafeen med boksamling, bruktbutikk og lekeapparater for ungene. På veggen har folk navneskilt og kroker til koppene sine. Rød kopp for Torhild. Beige for Tor Åge. Englekopp for Helle. Julenisse for Susanne.

Kafeen åpnet i august og er en suksess. Her kan du låne bøker, spille pia-

no, spise lunsj og middag hver dag. En kveld i uka er det quiz, en gang i måneden middagsklubb. Hver lørdag kameltime med høytlesning for ungene. Og pub etterpå.

Å ha egen kopp på veggen skal være en ære. Og forpliktelse.

– Vi tar dem ned om det kommer støv på, forteller Tonje Olsen, som driver kafeen.

I 2004 kjøpte Helges barnebarn Jon Holter og kona Bodil huset som er stint av historie. For Holterhuset har vært skole, post, telefonsentral, bibliotek og kemnerkontor, elektrisitetsverkskassererfunksjon og bolig.

– Der inne fikk konene til sjøfolka lønna til mennene. Så gikk de inn hit og betalte skatt og strømgjeld, forteller Helge Holter.

HØYREPOLITIKER STEINAR B. Hansen møter forfatter Tor Åge Bringsværd på kafeen. Hansen er oppvokst i Hølen, Bringsværd i Skien. Teaterlivet bragte dem sammen etter at Tor Åge forfattet stykket «Lilletterollet», engasjerte hele bygda som skuespillere og Hansen som teaterdirektør. Det tok helt av. 7000 besøkende, tribuner ved elvebredden og teater på båter i elva.

– Alle har et eller annet felles prosjekt her, sier Hansen og ramser opp minst femten foreninger og aktiviteter folk er sammen om. De fleste i Hølen har fire-fem verv, mange har flere.

Men Hansen husker forgubbingen rundt 1990. Fraflyttede hus, postkontoret som ble borte, butikken som ble nedlagt, skolen som fikk færre og færre elever.

– Noe måtte gjøres. Vi lagde et drømmebilde av Hølen, en slags visjon, og gikk i gang. Med kolonial og den nye kafeen på plass er vi i nærheten av det vi drømte om. Skolen skal bygges ut, boligbygginga skyter fart. Men vi har jobbet hardt. Vi fikk kloakk for tre-fire år siden. Vi mista toget. Hva skulle vi gjøre? Vi måtte være litt mer spennende, litt mer gærne for å trekke til oss folk. De ser på oss som pussige, men det er lettere å få gehør for Hølen nå. Klarer vi å få 800 innbyggere, er vi berget. Det er ideell størrelse. Det er det ennå et stykke. Heldigvis er nye krefter i ferd med å ta over. Det er glød her. Vi gir oss aldri, sier Hansen.

FOLK SPEILER seg gjerne i de gode tin-

Hølen

Landsbyen rundt elva Såna har gater med flotte navn som Store Strandgate, Dronningveien og Kongeveien. Allerede på 1600-tallet hadde Hølen fem kjøpmenn i utenrikshandel og åtte sagbruk i drift. Mange kjentfolk har bodd og bor i Hølen. Sigrid Undset bodde på hybel her. Arthur Omre, kjent for «Smuglere», gjemte seg i Hølen mens han selv syslet med smugling. I dag har stedet fortsatt en rekke kunstnere, men det bor også helt vanlige folk i Hølen.

ET SKATTEPARADIS

Skipsredere, godseiere, kremmere og rikfolk strømmet til Hølen fram til annen verdenskrig. Hølen var stedet der tømmeret – og drinkene – fløt fritt. Historien om velstanden startet med at ladestedet fikk bystatus i 1848. Dermed fikk de også rett til å drive brennevinsut salg og skjenkestue. Avgiftene fra brennevins salget fylte kommunekassa.

Folk i Hølen betalte bare tre prosent i skatt, mens andre kommuner krevde rundt 20. Man fikk status som Hølen-sokning om man oppholdt seg der fra 31. desember til 1. januar. Derfor var det uvanlig mye folk i Hølen hver nyttårsaften. Folk leide ut rom til ukjente, slik at de fikk adresse Hølen. Noen av dem satte aldri sine bein her. En mann leide ut ett og samme rom til 40 mann. Siden de 40 var sjøfolk, tok det lang tid før svindelen ble oppdaget.

Skattefordelene var også attraktive blant embetsmenn, og ikke minst prestene. Hølen hadde ingen kirke, men opptil tre sokneprester bosatt på samme tid. Kommunen var liten, bare 180 mål. Folk endte derfor opp med å bygge hus på kommunegrensen. Plasseringen av pipa ble avgjørende for om de bodde i Hølen eller Vestby. Opptil flere hus med pipa på endeveggen vitner om denne tida. En kar skal ha hatt senga på grensen, men siden han lå med hodet i Hølen og beina i Såner, fikk han lav skatt.

I 1943 var det slutt. Vidkun Quisling raderte ut kommunegrensen og innlemmet stedet i Vestby kommune.

Kilder: Helge Holter og Else Færden

Hølen hukommelse: Helge Holter (83) er ei levende historiebok. Forfatter Else Færden har vandret timevis med Holter. Sammen har de skrevet bok om stedet.

Hjemlig: På veggen på kafeen har folk navneskilt og kroker til koppene sine. Men koppen tas ned om den støver bort.

Barnas sted: På kafeen låner barna bøker, spiller piano eller fotballspill.

«Det beste ved Hølen er nærheten til alt.»

Else Færden, forfatter

gene som skjer, sier Guri Mette Vestby, sosiolog og forsker ved Norsk Institutt for By- og Regionsforskning (NIBR).

– I Hølen har man det morsomt sammen. Dessuten hjelper det med en kjendis eller to, som Tor Åge Bringsværd i Hølen. Da er det fint å være ildsjel. Ulempen med slike steder er dersom du tar fri. Da vet alle at du ligger på sofaen. Å være ildsjel kan være slit-somt, sier Vestby.

BRINGSVÆRD PENDLER hundre meter hver dag mellom skrivestua og huset. Gjerne i tøfler.

– Det beste ved Hølen er nærheten til alt, mener kona hans, forfatter Else Færden. Paret ville ut av byen og kom hit på visning til det store, hvite huset med en hage på fire mål. I 1990 var det

mulig å kapre slikt for vanlige folk.

– Vi bor nærmere butikken enn vennene våre i Oslo, sier Tor Åge fornøyd.

– Butikken har postkontor, er åpen alle dager og ligger to minutter unna. Vi kan kjøpe eksklusive kjøttvarer, italiensk iskrem, lokale grønnsaker og gode oster. Her har vi alle de urbane fordelene og ingen av ulempene. Vi har gress under føttene, vi ser stjernene og månen. Da jeg bodde på Holbergs plass i Oslo, så jeg bare stjernene på nattklubbsskiltet nede i gata.

FREMDELES ER prisnivået i Hølen gunstig sammenlignet med Oslo. På visninger kommer det stadig oftere barnefamilier fra hovedstaden. Illustratør og forfatter Mikael Holmberg (44) er også blant dem som kom på

visning. Og bestemte seg for å bli.

– Vi gikk av toget oppe på brua, så stedet ovenfra og skjønte at her må vi bo, forteller han.

– Det var grønt og frodig og barna hilste på oss. At det fantes et slikt sted, følt helt uvirkelig. For Holmberg er fellesskapsfølelsen det beste med Hølen.

– At stedet har historie og gammel bebyggelse betyr også mye. Men jeg savner toget vi kom hit med.

- NORGE HAR IKKE tradisjon for landsbyer, men Hølen er fysisk avgrenset og spiser seg ikke utover, sier NIBR-forsker Guri Mette Vestby. Hun mener det bidrar at folk bor tett og har viktige felles funksjoner som butikk og kafe og skole.

Villaeiere: Hans Kristian Vollan og Ole Martin Geving solgte en treroms leilighet på St.Hanshaugen og ble eiere av en svær 30-tallsvilla på landet. Litt kronglet å pendle, men valget var riktig, mener de.

Ildsjeler: Folk i Hølen gjør det meste på dugnad. Da biblioteket stengte, overtok de boksamlingen og startet bokkafé.

Kameler: Bringsværd har brakt kamelen til Hølen. Hver lørdag er det kameltid med opplesning for de minste. Kamelen dukker stadig opp, som ved bruktbuikken utenfor kafeen. Mikael Holmberg er skiltdesigneren.

Høleingutt: Lasse Trædal-Henden (26) synes han har vokst opp i Kardemomme by. Mange tante Sofier, få røvere. – Jeg har alltid følt meg veldig sett, sier han og mener ungene i Hølen er avbalanserte.

«Latterlig idyllisk. Skomakergata-stemning hele veien.»

Hans Kristian Vollan, lege

– At de fikk fredet poststempelen er et symbol som bygger opp om landsbyfølelsen og sier «vi hører sammen».

Vestby mener Hølen er spesiell med sine bykvaliteter og bare 300 innbyggere.

– Vi snakker om stedsånd. Den er sammensatt av arkitektur og natur. Pene hus hjelper, vann hjelper. Men det sosiale, følelsen av å bli tatt vare på, er avgjørende. Jeg tror ikke vi kommer til å se mer av slike steder. Folk flytter til de store byene og områdene rundt.

- LATTERLIG IDYLLISK. Skomakergata-stemning hele veien, sier Hans Kristian Vollan. Han er lege på Ullevål sykehus og samboer med Ole Martin

Geving, politisk rådgiver for Senterpartiet på Stortinget. Paret solgte en treroms på St.Hanshaugen og skaffet seg en 30-tallsvilla på 420 kvadratmeter.

– Vi var ikke på jakt etter et gigahus. Det bare ble sånn, sier de to, som leier ut 2. etasje og så smått har begynt å komme i orden.

De oppdaget Hølen en gang de kom med julegaver til en kusine som bor her.

– Det er lett å like seg her, lett å knytte seg til stedet. Som en engelsk landsby hvor husene er litt skakke og alt er nære, sier Hans Kristian. Og ingen har noe imot homser.

– Alle er hyggelige. Selv pusen Gun-

nar har blomstret opp, ler Ole Martin.

MEN ER DET ikke noe negativt å si om Hølen? Jo, kollektivtilbudet er elendig med få daglige bussavganger. Tidvis forekommer opphetede diskusjoner om jernbanebrua bør rives. Av og til høres bekymringer for barnas ungdomstid: Hva skal de gjøre? Henge på butikken? Og enslige innflyttere uten fritidsinteresser vil nok ha sine problemer i Hølen, som andre steder.

Stort mer er det ikke.

Lasse Trædal-Henden(26) har både barndom og ungdom bak seg her. Han synes han vokste opp i Kardemommeby. Mange tante Sofier, få røvere. Det eneste som mangler er en kamel. Det

er nok derfor Bringsværd har innstiftet kameltimen med lesning for ungene på lørdager.

– Jeg har alltid følt meg veldig sett, sier Lasse.

– Større jenter kom for å trille meg og det var alltid ei «nabokjerring» som fulgte meg hjem etter ekspedisjoner til elva.

Lasse mener ungene i Hølen er annerledes.

– Mer avbalanserte. Det virker som om de ikke trenger å utagere. Det kan ha med tilhørighet å gjøre.

Tekst: **Tine Faltin**
tine.faltin@dagbladet.no

Foto: **Nina Hansen**